

ספרות ההלכה בצרפת

פרופ' יהודא גלינסקי | המחלקה לתלמוד

מס קורס 09-626-01 | Halakhic Literature in France

הרצאה	סוג הקורס:
4	היקף נ"ז:
תשפ"ז	שנת לימודים:
שנתי	סמסטר:
ב, 14:00	יום ושעה:
ב, 13:00	שעת קבלה:
Judah.galinsky@gmail.com	מייל מרצה:
Judah.galinsky@gmail.com	קישור לאתר למדה:
lemida.biu.ac.il	

תיאור הקורס ומטרות למידה

תקציר הקורס

להכיר מקרוב את ההתפתחויות שקרו בספרות ההלכה בצרפת במהלך ימי הביניים. למרות שספרות זו לא הייתה במוקד היצירה של גדולי צרפת כמו רש"י ור"ת, חכמים אחרים, פחות בולטים, יצרו וכן השפיעו רבות על הציבור, לכל הפחות מתחילת המאה ה-13 ואילך. נלמד להכיר שמות של חכמים הפחות ידועים כמו: ר' שמחה מויטרי, ר' אליעזר ממץ, ר' משה מקוצי ור' יצחק מקורביל ואת יצירותיהם.

מטרות/תוצרי הלמידה

ידע

1. הלומדים ילמדו להכיר מקרוב את הספרות ההלכתית של צרפת ויכירו כיצד ספרות זו התפתחה.

2. ילמדו על התקופה ההיסטורית שבה נכתב כל ספר, השפעותיו של העולם הסובב.

3. הלומדים ילמדו סוגיות מרכזיות בהלכות צדקה, בספרות הפרשנית וההלכתית.

מיומנויות

1. הלומדים יתנסו בקריאה ביקורתית ורגישה של טקסטים הלכתיים מימי הביניים.

2. הלומדים ירכשו כלים מחקריים להבנת תולדות ההלכה.

תכנון מהלך השיעורים (כולל למידה פעילה):

מס' השיעור	נושא השיעור	למידה פעילה	קריאה/ צפיה נדרשת	הערכה תהליכית/מעצבת
1	פתיחה צרפת בין ספרד לאשכנז על ספרות ההלכה בצרפת לעומת זו של אשכנז		עיון בדברי ר' מנחם בן זרח בהקדמת לספרו צדה לדרך	
2	סוף המאה ה-11 ותחילת המאה ה-12 ספרות ההלכה של תלמידי רש"י ("ספרות דבי רש"י") – והמונוגרפיות שנכתבו "לפני רש"י".		א' גרוסמן, חכמי צרפת ראשונים, ירושלים תשנ"ה, עמ' 406-407. א' אפשטיין, "רבי שמעיה, תלמידו ומזכירו של רש"י" (ומחקרים על "מחזור ויטרי" "ספר האורה" ו"ספר הפרדס"), תרגם מגרמנית והוסיף הערות יצחק ורפל	

	[רפאל], ירושלים, תש"א, עמ' רעא-רצ. מבוא של שלמה בובר לספר האורה.			
3	ספר איסור והיתר לרש"י	עיון בספר		
4	ספר הפרדס וספר האורה	פנחס רוט, 'ספר הפרדס – לדרכי היווצרותו של ילקוט הלכתי בימי הביניים', עבודה לתואר שני, האוניברסיטה העברית, ירושלים, תשס"ח		
5	ספר מחזור ויטרי לר' שמחה וסידור רש"י	י"מ תא-שמע, התפילה האשכנזית הקדומה: פרקים באופייה ובתולדותיה, ירושלים תשס"ג, 17-29. Justine Isserles, "Mahzor Vitry" : a study of liturgical-halakhic Compendia from medieval Franco-Germany," <i>Jewish History</i> 35,1-2 (2021) 1-29		
6	כתבי היד של מחזור ויטרי והנוסח שלו	מבואו של אריה גולדשמידט (מהדיר), מחזור ויטרי.		
7	מבנהו של מחזור ויטרי	עיון בספר		
8	מקורותיו של מחזור ויטרי	לימוד מקורות בחברותא	י"מ תא-שמע, התפילה האשכנזית הקדומה: פרקים באופייה ובתולדותיה, ירושלים תשס"ג, 17-29	
9	השפעת המחזור ויטרי על טור אורח חיים			
10	ספר היראים לר' אליעזר ממץ - ספר מצוות שיש בו חומר הלכתי ומבנהו הייחודי של הספר	ח' טשרנוביץ, תולדות הפוסקים, כרך ב, עמ' 78-87, א"א אורבך, בעלי התוספות, 161-159 משה רייך, 'מבוא ליראים השלם', סיני ספר היובל, ירושלים, תשי"ח, עמ' שנ"ו – שע"ב.		

11	מגמת ה"ראה" בספר היראים וקהל היעד של הספר		הקדמת הספר ועיון בגוף הספר
12	השפעת הלכות גדולות על הספר ושאר מקורותיו		עיון בספר
13	היראים בכתב יד פריס לעומת יראים הדפוס		עיון בספרים ובהקדמת מהדורת הדפוס
14	שרידי היראים בכתב יד שנשמרו ב"גניזה האירופית"	מרצה אורח: דניאל וולטמן	דניאל וולטמן, "עיונים בספר יראים: נוסח ותוכן", עבודת גמר לתואר מוסמך, האוניברסיטה העברית תשע"ט
15	ספר התרומה לר' ברוך בן יצחק - סיכום של תוספות "אליבא דהילכתא" למספר מסכתות והרמזים לספר		ש' עמנואל, 'ואיש על מקומו מבואר שמו': לתולדותיו של ר' ברוך בר יצחק תרביץ סט,ג (תש"ס), עמ' 423-440. ספר התרומה: טשרנוביץ, ח' תולדות הפוסקים, כרך ב, עמ' 48-50,
16	ספר התרומה - המבנה של הספר וקהל היעד שלו		א"א אורבך, בעלי התוספות, עמ' 348-354
17	ספר התרומה - כתבי היד ונוסח הספר		יואל פרידמן, "ספר התרומה לרבנו ברוך ב"ר יצחק - מגמות, מבנה ונוסח", דיסרטציה (דוקטור לפילוסופיה), האוניברסיטה העברית בירושלים 2013.
18	ספר התרומה - תפוצתו וחשיבותו		
19	ספר המצוות [הגדול] לר' משה מקוצי "הרמב"ם הצרפתי" מניין המצוות ומבנה הספר		א"א אורבך, בעלי התוספות, עמ' 479-465. J. Galinsky, "The Significance of Form: R. Moses of Coucy's Reading Audience and his Sefer ha- Mizvot," AJS Review 35 (2011), 293-321
20	ר' משה מקוצי כדרשן קהלי היעד		א"א אורבך, בעלי התוספות, עמ' 479-465.

	J. Galinsky, "The Significance of Form: R. Moses of Coucy's Reading Audience and his Sefer ha-Mizvot," <i>AJS Review</i> 35 (2011), 293-321		השונים של הסמ"ג על פי דברי המחבר	
21	י"מ פלס, מבוא לסמ"ג השלם, ירושלים תשנ"ג, עמ' 17-24.	לימוד מקורות בחברותא	עיון בכתבי היד של הספר ועניין מהדורות הספר	
22			הדרשות של ר' משה מקוצי בתוך ספרו – היחס לגוי	
23	א"א אורבך, בעלי התוספות, עמ' 574-571 ש' עמנואל, שברי לוחות, עמ' 198-199 Judah D. Galinsky, <i>The Making of a Medieval Bestseller: Rabbi Isaac of Corbeil's Pillars of Exile and Its Readers</i> (Oxford: Oxford University Press, 2025), 19-41		ספר עמודי גולה לר' יצחק מקורביל (סמ"ק) – המבנה ותכנית ל"חיזוק" הדת	
24	א"א אורבך, בעלי התוספות, עמ' 574-571 מ' גידמן, התורה והחיים, וורשא תרנ"ז, כרך א עמ' 64-71. Judah D. Galinsky, <i>The Making of a Medieval Bestseller</i> , 19-41		ספר עמודי גולה לר' יצחק מקורביל - קהלי היעד של הספר	
25	א"א אורבך, בעלי התוספות, עמ' 575-579 Judah D. Galinsky, <i>The Making of a Medieval Bestseller</i> , 110-115		על ההגהות של ר' פרץ לספר עמודי גולה ומגמתם	
26			מהדורות בהגהות ר' פרץ – עיון בכתבי היד	

*ייתכנו שינויים בסיילבוס בהתאם לקצב ההתקדמות ואפקטיביות הלמידה

תיאור התוצר	משקל בציון הסופי
מטלות ביניים	20% מהציון הסופי
מבחן	80% מהציון הסופי

דרישות הקורס

נוכחות והשתתפות בשיעורים. הגשת שתי מטלות. בקורס זה יש חובת נוכחות בכל השיעורים (לפחות 80% מהשיעורים), שתיבדק מדי שיעור. תלמיד שייעדר מעל חמש הרצאות ללא סיבה מוצדקת לא יורשה לגשת למבחן, ולא יקבל ציון בקורס.

דרישות קדם

לבעלי רקע

ביבליוגרפיה: תכנים לקריאה, צפיה והאזנה (רצוי עדכני)

א"א אורבך, בעלי התוספות, ירושלים תש"מ
 מ' גידמן, התורה והחיים, וורשא תרנ"ז
 א' גרוסמן, חכמי צרפת ראשונים, ירושלים תשנ"ה
 ש' עמנואל, שברי לוחות: ספרים אבודים של בעלי התוספות, ירושלים תשס"ז
 אפרים קנרפוגל, סוד, מאגיה ופרישות במשנתם של בעלי התוספות, ירושלים תשע"א
 -, עולמם של בעלי התוספות: ההיסטוריה האינטלקטואלית והתרבות הרבנית של צפון צרפת ואשכנז בימי הביניים, ירושלים תשפ"ה.